

Radu COSAŞU
(Oscar ROHRLICH)

Fiction-Ltd

Viața fictiunii
după o revoluție

POLIROM
2016

© 2016 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezentă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © Lightspring/Shutterstock.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1,
et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

COSAȘU, RADU

Viața fizionuntii după o revoluție / Radu Cosașu. – Iași: Polirom, 2016

ISBN print: 978-973-46-2000-5

ISBN ePUB: 978-973-46-6004-9

ISBN PDF: 978-973-46-6005-6

821.135.1-31

Printed in ROMANIA

Cuprins

Radu Cosașu și fiul său inexistent	7
Oscar Rohrlich și un fost șef al cenzurii	167

De la un inexistent inginer pensionar

Stimate domn,

Am cumpărat primul volum din *Antologia rușinii în presa românească* și am citit reportajul dumitale din 1949 de la înființarea primei gospodării colective în comuna Luna de Jos, precum și reportajele de la Bicaz.

Am fost pensionat de la un institut de cercetări hidrologice, unde am lucrat ca proiectant-șef 30 de ani. Am fost astfel la curent cu reportajele dumitale de la Bicaz și de pe alte șantiere. L-am cunoscut bine pe inginerul Cameniță, din care ai făcut, pe drept, un personaj în reportajele de atunci. Nu ai greșit. Am doi fii ceva mai mari decât băiatul dumitale care nu au de ce să mă chestioneze în privința trecutului meu. Nu am problemele dumitale paternale. Nu am fost m.d.p., iar dacă ei au fost, nu m-am opus.

La câteva zile după ce te-am citit în *Antologie* am văzut scrisoarea agenției literare pe care ai tratat-o printr-o tâcere foarte neplăcută din care se putea înțelege că nu ești de acord cu ea. Ea ironiza lansarea cărții și punea toată lumea de acolo sub semnul oportunismului tradițional. Am fost și eu acolo și nu mă simt deloc oportunist. I-am ascultat cu atenție pe vorbitori și i-am înțeles că pe niște oameni care au fost odată marxiști și acum nu mai sunt. Cum se zice, au trecut de la stânga la dreapta. Eu nu mai cred de mult în aceste etichete: pentru mine, dreapta minte, stânga nu mai are ce spune. Una slăvește virtuile capitalismului, cealaltă nu mai cere nicăieri o revoluție care să-i lichideze pe exploatori. Nu am nimic împotriva celor care, după experiența

socialistă, sunt anticomuniști, și nici împotriva celor care au rămas la marxismul lor și sunt huliți toată ziua. Nu văd ce beneficii trag din antiportunismul lor. Dar dacă îi împărțim pe toți cei din jur în oportuniști și antiportunisti, nu se va mai putea trăi.

Am fost și la lansarea cărții lui Adam Michnik, am întâlnit acolo cam același public ca la *Antologia rușinii*, i-am ascultat pe vorbitori și, după ce am început să citeșc cartea, mi-am dat seama că nici unul nu ar fi capabil să-i pună în practică ideile. Ei nu pot pricepe antianticomunismul. Ei nu-l înțeleg când el cere să se renunțe la căutarea adevărului în dosarele Securității, care deformează totul. Ei nu dau nici o importanță faptului că el, fost comunist, cu tată comunist, nu se angajează la dreapta lor. Poate că el nu ar fi fost de acord nici cu apariția *Antologiei*. În fond, lăudându-l teoretic, ei se dezic de el în practică, motivând că Polonia nu e România. Nu e, dar în practică ei sunt mai aproape de frații Kaczyński decât de Michnik. Un Michnik e cvasiimposibil la noi, tot aşa cum nu am putut avea un Havel care să-l ia lângă el, la putere, pe un Dubček. Când aud, în 2009, că încă se mai întreabă de ce nu am avut un Havel, îmi vine să strig: din cauza ta, din cauza mea! Dar sunt un timid, care nu se pricepe decât la rezistența materialelor.

Dacă îți scriu este fiindcă ai fost prieten cu Soli Camenită și ai putut scrie, acum 50 de ani, în cartea cu Bicazul, chiar dacă se deschidea cu un citat din Gheorghiu-Dej, că „va trebui să fie o mare lumină în Moldova, pentru a se răscumpăra efortul cu care s-a construit barajul“. Te văd chinuindu-te cu fiul tău; deși strict personal cred că nu e cazul să-ți faci atâta sânge rău, îți propun să pleci, cu o mare reducere, prin agenția turistică a fiului meu mai mare, la Reykjavík, să stai acolo câteva zile și să discutați față în față. Sunt sigur că îți va face bine. Caută-mă la agenția „Dor de ducă“ din Piața Rosetti.

Cu prietenie,
Alexandru Anastasescu

De ziua fiului inexistent

Dragule,

Deși nu mi-ai scris de 7 luni, asta nu mă împiedică să mențin tradiția noastră și să-ți trimit – la înmplinirea a 41 de ani de la noaptea aceea de august când ai fost conceput simultan cu atacarea Cehoslovaciei de trupele Pactului de la Varșovia – o poveste dintr-acelea care bănuiesc că încă îți plac. Anul trecut și-am povestit un film ceh al lui Passer și mi-ai răspuns scurt că sunt inadecvat, aveai pe cap plecarea în Islanda. Să zicem că te-am înțeles. Anul acesta – stimulat și de vesteia primită de la prietenul tău D.M.T., că ai plecat cu *Tatăl meu obosit*, al lui Gellu Naum, cu versul acela: „m-am săturat de atâta tată” – m-am decis să-ți trimit cronica dintr-o veche revistă *Cinema* la *Nanuk*, pe care l-am văzut împreună la Cinematecă în 1981, când împlineai 13 ani. În minte – insuportabil cum sunt – că la ieșire mi-ai spus că nu-l vei uita toată viața. Poate că nu mă vei găsi și azi inadecvat.

Nanuk cel din Nord e un film documentar... – nu, prost început de frază. Nanuk e un eschimos, urmărit de Robert Flaherty în 1922 de-a lungul existenței sale, o zi, două, patru, nu știu, fiindcă filmul nu are timp. Doar spațiu și câțiva oameni – familia acestui Nanuk – proiectați pe imensitatea de zăpadă a Nordului canadian, în cel mai clasic decor al eternității: pustiul.

Nanuk nu-ți lasă nici o vorbă, comentariul e absolut informativ, cei mai sobri comentatori ai „Sahiei” ar putea obiecta că „e prea sec și nici aşa”... Doar

în final există o inflexiune lirică, urându-i-se eroului „somn ușor” și atât. Niciodată însă expresia aceasta – de două parale pe continent – nu mi s-a părut mai stranie și mai gravă. Fiindcă niciodată existența omenească – în tot ce are esențial, ca la începutul lumii – nu mi s-a părut mai stranie și mai gravă. E ca și cum i-ai spune lui Atlas, cel care ține globul în spate, noapte bună și somn ușor. Se potrivește sau nu se potrivește, nu știu. Nanuk ține în spate o familie – soția și doi copii – plus câțiva câini, cei care-i trag săniile. E un titan. N-are decât un cuțit lung, căruia arta lui Flaherty, ochiul lui de artist, îi conferă un destin, un destin al obiectului pe măsura destinului unui om. Cuțitul acela e armă, cuțit de bucătărie, furculiță, obiect de lux, mistrie, fierastrău – căci cu el se taie blocurile de zăpadă, „prefabricatele” care, în fiecare seară, puse unele lângă altele, formează, ca în jocurile puerile cu cuburi, baraca de gheăță a familiei. În fiecare seară, familia lui Nanuk are un alt cămin în pustiul de gheăță: se culcă toți, unii lipiți de alții, goi până la brâu, acoperiți cu blănurile, încălzindu-se cu propria căldură a corpilor lor. Dimineața, femeia nu face focul, nici cafeaua; execută un gest uluitor, pe care nici o artă nu ni l-a dezvăluit, unul dintre acele gesturi omenești pe care – dacă ești sensibil – le iezi cu tine în mormânt: femeia ia cizmele lui Nanuk, înghețate peste noapte, și începe să le încălzească cu propria-i răsuflare; apoi, ca să le dezghețe bine, le mes-te că bine în dinții ei puternici, răsuflând asupra lor. Nici o declarație de dragoste nu a avut pe ecran frumusețea acestor cizme bărbătești dezghețate cu atâtă sălbăticie de o femeie. Pe urmă, familia se îmbarcă în sănii și Nanuk începe să vâneze, să-și facă meseria.

Apare o altă scenă nemaivăzută: Nanuk descoperă, undeva în zăpadă, două orificii în care introduce un fel de harpon; vânează sub zăpadă; începe să tragă frânghia harponului și se încinge o luptă care ne

trimite direct printre strămoșii noștri din comuna primăvă. Animalul de sub zăpadă se zbate, într-o trântă „lucrată” de un regizor genial: e o luptă cu invizibilul. Nanuk trage de frânghie, cade, se răsucește, se ridică, iar cade, iar trage de harpon, lupta e lungă, nici un prim-plan al eroului, doar convulsiile lui pe albul zăpezii, omul în torturile luptei pentru hrană – omul esențial. Literatura nu putea face mai nimic spre a exprima această scenă. Numai cinematograful. Lângă mine, un spectator șoptește celui de lângă el:

— Nu e trucaj?

Cum să fie trucaj, Doamne-Dumnezeule? E cinema pur, cu care nu suntem obișnuiți.

În sfârșit, Nanuk învinge și din adâncul lumii apare la suprafață o focă – animalul vânat cu atâta chin. E moartă, învinsă, uriașă. Dacă l-aș fi văzu pe Prometeu aducând pe pământ focul, nu m-aș fi simțit atât de fericit ca în clipa când Nanuk începe să taie cu cuțitul său fermecat prada; taie pielea ușor, cuțitul parcă lucrează în unt, simți – halucinant – voluptatea vânătorului. Câinii încep să latre înnebuniți: e mirosul de sânge, de carne crudă. Dar primii care mânâncă din hâlcile de carne sunt oamenii. Câinii așteaptă privind festinul familiei lui Nanuk. Câinii sunt singurele viețuitoare care știu, în acest pustiu, ce înseamnă așteptarea. Nanuk nu știe, nu o cunoaște. După cum nu cunoaște plăcileală, frica, lașitatele și tristețea.

Să ne fii sănătos și să-ți placă ce faci.

Tatăl tău totuși

Din Hossegor

Dragă D.M.T.,

Nu am plecat din țară din vina ei. Nu. Am plecat pentru că am înțeles de mic, încă din epoca de aur, că, indiferent de orânduire, nu am competențe pentru a trăi în România; că sunt un om eminentă lipsit de calități. Îmi lipseau și acele calități ultime, consacrate, care m-ar fi ajutat să asum ceea ce tu situezi dincolo de orânduială, clase și educație, de contingență și efemer: spiritul locului. A fost un act de modestie și de *fairplay*: m-am recunoscut inadecvat și am părăsit locul.

Îmi spui că nu cunosc țăranul român și, locul comun compunând contrapunctic, că „Mișule, ești dulce“. Cândva, prins de o ploaie mocănească prin munții Gasconiei, am intrat în cărciuma unui cătun și, probabil pentru că astfel se întâmplase în sfârșit ceva, apariția mea a provocat o dispută aprigă între doi localnici. În timp ce îmi tăia gros, teluric, o felie de pâine neagră, patroana, un munte de femeie, o bogziană, m-a luminat: „Domnule, dumneata nu cunoști țăranul francez!“. Eram deja interlocut, acum stăteam, dulce, *bucobée bée*. Locul comun este abisal.

În rest, cred că ne-am înțeles sau, cel puțin, știm asupra căror detalii nu vrem să ne înțelegem. Continui să cred că, în raport cu primăvara lui '90, suntem astăzi în normalitate – normalitate relativă, desigur, relativă la spiritul locului în care noi suntem români aici, la noi. Nu ești de acord cu mine. Dar în '90 aveai răgaz și disponibilitate afectivă să te indignezi de starea closetelor publice precum o faci astăzi?

Apoi: arta supraviețuirii Imperiului, Kakaniei, sub uică Franz-Joseph, *apud* Claudio Magris (dar l-aș putea invoca direct